

« ... اما بیست و پنج قرن پیش ،
هنگامیکه نیاکان ما (اروپائیان) در
جنگلها می زیستند ، هخامنش ، شاه شاهان
... در کاخهای باشکوه بسر می برد ،
جامه های زربفت بر تن داشت و هزاران
خدمتگزار گرداگرد وی را فرا-
میگرفتند . . . . »
(اوراق ایرانی اثر کلود آنه ص ۶)

معرفی کتاب

نوشته : محمد حسین کریمی

کتاب اوراق ایرانی نوشته کلود آنه

ژوهرشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ژان شوپفر مشهور به کلود آنه (۱) در ۲۸ ماه مه ۱۸۶۸ در «مرژ» (۲) از
شهرهای سویس ، در خانواده ای متوسط اما مرفه چشم به جهان گشود . پدرش ،
چنانکه خود میگوید (۳) مردی ادب دوست و بازوق بود و کتابخانه ای ارزنده در

۱ - Claude Anet : Jean Schopfer

۲ - Morges

۳ - نگاه کنید به - New - 5 Ed . Twentieth Century Authors

1246 - 1247 . P . P . 1961 . York

اختیار داشت. وی آثار « استاندال » (۱) نویسنده نامدار فرانسوی را، پیش از آنکه این نویسنده به شهرت عالمگیر خود برسد، بسیار دوست میداشت. مادر انگلیسی نژادش نیز که در فرانسه زاده و تربیت یافته بود از دوستان آن آثار ادبی بشمار بود و به آثار « ارنست رنان » (۲) عشق میورزید.

پرورش یافتن در چنین خانواده‌ئی از کودکی کلودآنه را بادییات علاقمند می‌سازد و ذوق نویسندگی را در وی بیدار می‌کند. کلودآنه پس از پایان تحصیلات ابتدائی همراه خانواده‌اش بفرانسه میرود و در دانشگاه پاریس به تحصیل ادبیات و فلسفه می‌پردازد. وی در همان هنگام، در زمینه هنر و باستانشناسی نیز، در مدرسه لور (۳) به تحصیل مشغول بوده است.

پس از پایان تحصیلات از سال ۱۸۹۸ بمسافرت در ممالک اروپائی می‌پردازد و مدتی در کشور ایتالیا اقامت می‌گزیند و در آنجا کتابهای « سفرایده آل به ایتالیا » (۴) و « هنر کهن و هنر نو » (۵) را در سال ۱۸۹۹ منتشر می‌سازد. چندی بعد با انتشار مجموعه داستانهائی بنام « شهر کوچک » (۶) نام مستعار و خوش آهنگ

۱ - Stendhal (۱۸۴۲ - ۱۷۸۳) نویسنده نامدار و صاحب سبک قرن نوزدهم فرانسه است که از آثار مشهور وی داستان « سرخ و سیاه » (Le Rouge et le Noir) به فارسی ترجمه شده است.

۲ - Ernest Renan (۱۸۹۲ - ۱۸۲۳) مورخ و اندیشمند مشهور قرن نوزدهم فرانسه است که در رساله « آینده دانش » (L' Avenir de la Science) آزاداندیشی در کار علمی را یگانه راه حل دشواریهای جامعه انسانی میداند.

۳ - L' Ecole du Louvre ، مدرسه ایست مخصوص فراگرفتن تاریخ هنر و باستانشناسی وابسته به موزه معروف لور پاریس.

۴ - Voyage ideal en Italie

۵ - L' Art Ancien et l, Art Moderne

۶ - Petite Ville - Paris . Ed . Bernard Grasset

«کلودآنه» را برای خویش برمی‌گزینند و از آن پس به‌مین نام مشهور می‌گردد. کلودآنه، شاید به تقلید از «ارنست رنان» و «استاندال» - که از کودکی بواسطهٔ علاقهٔ پدر و مادرش با آنان آشنائی یافته بود - و همچنین در اثر تحصیلاتش در مدرسهٔ لور و احتمالاً در نتیجه خواندن آثار «گوینو» (۱) به جهانگردی و آشنائی با تمدنهای سرزمینهای دور دست علاقمند می‌شود. وی ابتدا به سیاحت در نواحی مختلف فرانسه می‌پردازد و خاطرات این سیر و سفر را در مجموعهٔ داستانهای کوتاهی بنام «Les Bergeries» به طبع میرساند و پس از آن برای نخستین بار در سالهای آغاز قرن بیستم، از طریق روسیه و قفقاز، به ایران سفر می‌کند و گزارش این سفر را در کتابی بنام «گردش در ایران با اتومبیل» (۲) در سال ۱۹۰۷ در پاریس بجا می‌رساند. این کتاب مورد توجه بسیار قرار می‌گیرد و بزودی به زبان انگلیسی و دیگر زبانهای اروپائی ترجمه می‌گردد. (۳)

انتشار کتاب سفرنامهٔ ایران، گردانندگان روزنامه‌های «Le Temps» و «Le Petit Parisien» را و امیدارد تا کلودآنه را بعنوان خبرنگار خود برگزینند در آغاز نخستین جنگ جهانی روزنامهٔ «Le Petit Parisien» کلودآنه را برای تهیهٔ گزارش وقایعی که در روسیهٔ تزاری می‌گذشته است به آن کشور اعزام می‌دارد

۱ - Arthur Joseph, Comte de Gobineau (۱۸۸۲ - ۱۸۱۶) نویسنده و دیپلمات مشهور فرانسوی است که در اواسط قرن نوزدهم وزیر مختار فرانسه در ایران بوده و در بارهٔ تاریخ و آداب و رسوم و مذاهب و فرهنگ ایرانی تألیفاتی دارد. کلودآنه در صفحات ۹۴ و ۲۹ او را ق ایرانی به آشنائی خود با آثار گوینو اشاره کرده است.

۲ - La Perse en Automobile . Paris 1904

۳ - نگاه کنید به : P . P . Twentieth Century Authors .

ووی در این سفر آغاز انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ و جنگهای داخلی روسیه را بچشم می بیند و پس از آنکه از طریق قطب و فنلاند و لهستان بفرانسه باز میگردد مشاهدات خود را در چهار جلد بنام «انقلاب روسیه» (۱) ، بین سالهای ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ در پاریس بطبع میرساند . این کتاب نخستین گزارشی است که در باب انقلاب کبیر روسیه در مغرب زمین انتشار یافته و از این روی مورد توجه بسیار واقع شده و بدیگر زبانها ترجمه گردیده است .

کلود آنه که از روزگار دانشجوئی بعنوان قهرمان تنیس فرانسه (۲) آوازه می بلند بدست آورده بود با انتشار آثارش بعنوان نویسنده و روزنامه نگاری موفق نیز شهرتی بزرگ می یابد . کارهای ادبی وی تنها به گزارش سفرها و مقالاتی که در روزنامهها نوشته است منحصر نمیگردد چه وی به ترجمه آثار پوشکین (۳) و رباعیات خیام نیز دست می یازد (۴) و همچنین به نوشتن نمایشنامههایی نیز می پردازد ، هر چند در کار اخیرش توفیق چندانی نمی یابد و نمایشنامههایش در تماشاخانههای پاریس با سردی تماشاگران مواجه میگردد . تنهاپیروزی کلود آنه در کار نمایشنامه نویسی فیلم موفقست است که پس از مرگش از نمایشنامه « Mayerling » وی تهیه شده است . (۵)

کلود آنه از سال ۱۹۲۰ تا پایان عمر با همسر و تنها فرزندش ، لیلیا ، که

۱ - La Revolution Russe - 4 Vol . Payot et cie -

۲ - نگاه کنید به : Twentieth Century Authors . P . P . - 1246-1247

۳ - Tsar Saltan, traduit de Pouch Kine . Ed . de La Sirène -

۴ - Les 14 Quatrains d'Omar Khayyam en Collaboration avec Mirza Muhamad , Ed . de La Sirène - Paris 1920

۵ - نگاه کنید به : Twentieth Century Authors . P . P . - 1246 - 1247

دست‌کم بچشم‌وی دختری زیبا بوده است (۱) درپاریس درخانه‌ئی که با ره‌آوردهای سفرهای متعددش آنرا بصورت موزه‌ئی درآورده بود، در میان خاطرات گذشته و نسخه‌های خطی و میناتورهای ایرانی و مجسمه‌های مصری زندگی آرام و خوشی را میگذراند و سرانجام در آغاز سال ۱۹۳۱ در سن ۶۳ سالگی روی در نقاب خاک میکشد. (۲)

کلودآنه در آغاز قرن بیستم، شاید در جستجوی عتیقه و اشیاء قدیمی و نسخه‌های خطی، چند بار به ایران سفر کرده و در نتیجه این بازدیدها دلبستگی خاصی بکشور ما پیدا کرده است تا بدانجاکه گذشته از کتاب «گردش در ایران با اتومبیل» آثار دیگری نیز در باره ایران از وی بیادگار مانده است (۳)

کتاب «اوراق ایرانی» (۴) که معرفی آن موضوع این مقال است از جمله آثاری است که کلودآنه درباره کشور ما تألیف نموده است. وی این کتاب را به دنبال مسافرت‌هایی که در سالهای ۱۹۰۹ و ۱۹۱۰ به ایران کرده برشته تحریر در آورده است. کلودآنه در هشتم ژوئیه ۱۹۰۹ از طریق قفقاز و بندر انزلی به ایران وارد شده و پس

۱ - کلودآنه باشوخ طبعی درباره زیبایی دخترش میگوید: «لیلا بهترین اثری است

که در زندگی‌م به وجود آورده‌ام.» به نقل از: Twentieth Century

Authors · P · 1246 - 1244

۲ - همان کتاب

a - Les Ecoles Israélites en Iran Le Temps ,
Paris 1905

b - La Perse et L'Esprit persan Monaco-
1923 - 1924

۳ - از آن جمله
است :

۴ - Feuilles Persanes , Ed · B - Grasset Paris 1924

از قریب دوماه توقف در تهران و بازدید این شهر از راه مازندران به خراسان رفته و از آنجا به مرو و بخارا و سمرقند سفر کرده و از طریق روسیه به اروپا بازگشته است وی در ماه مارس سال بعد (۱۹۱۰) همراه همسرش برای سوئین بار به ایران آمده و از قم و کاشان و اصفهان و بختیاری و اراک و همدان دیدن کرده است. هفت فصل از کتاب «اوراق ایرانی» مربوط به شرح سفر سال ۱۹۰۹ و سه فصل آخر کتاب خاطرات سفر ۱۹۱۰ او را دربر دارد. فصول دهگانه این کتاب که در سال ۱۹۲۴ زیر نظر نویسنده و منتقد نامدار فرانسوی، «دانیل هلوی» (۱) بوسیله مؤسسه گراسه (۲) در مطبعه دوران (۳) پاریس در ۲۷۵ صفحه بیست و هشت سطر با قطع ۱۸٫۵ × ۱۲ سانتیمتری بچاپ رسیده است بشرح زیر است:

۱- تصویرهای کوچکی از زندگی ایرانی (۴)

در این فصل، که از صفحه ۱ تا ۲۸ را دربر میگیرد، مؤلف ابتدا از ورود خود به ایران و سپس از طی طریق از دریای خزر تا تهران سخن گفته و پس از آن جلوه‌هایی از آداب و رسوم ایرانی نظیر آداب سفره چیدن و چگونگی غذاهای ایرانی و ترتیب مهمانی‌ها و همچنین از آمدن خود بقصر سلطنتی و وضع نامطلوب خیابانها و آلودگی آب تهران و جوی کوچه علاءالدوله گفتگو کرده است.

۲- روحیه ایرانی (۵) که شامل دو قسمت با عناوین کتمان (۶) و امور مالی

۱ - Daniel Halévy

۲ - Bernard - Grasset

۳ - E. Durand

۴ - Petits Tableaux de la Vie persane

۵ - L'Esprit Persan

۶ - Le Ketman

- ایرانی (۱) می باشد این فصل از صفحه ۲۹ تا ۴۱ کتاب را دربر میگیرد .
- ۳ - شکار دلپذیر اشیاء عتیقه (۲) ، از صفحه ۳۲ تا ۶۵ ، که شامل دو قسمت «گردش در ری» و «تذهیب‌گری» (۳) می باشد .
- ۴- راه مازندران (۴) از صفحه ۶۵ تا ۱۳۴
- ۵ - از مشهد سر (بابلسر کنونی) تا عشق آباد (۵) ، که شامل چهار قسمت باعناوین : « بر روی دریای مازندران » ، « سر بازفراری » ، « کراسنووودسک » (۶) ، « در قطار ترانس کاسپین » است و از صفحه ۱۳۵ تا ۱۴۹ را دربر میگیرد .
- ۶ - زائر مشهد (۷) که شامل سه قسمت باعناوین: « از عشق آباد تا قوچان » ، « زن سنگسار شده » و «مشهد» میباشد و از صفحه ۱۵۰ تا ۱۷۲ را در بر میگیرد .
- ۷ - ماوراء خزر و ترکستان (۸) که شامل سه قسمت با عنوان های: «مرو» ، « بخارا » و « سمرقند » میباشد و از صفحه ۱۷۳ تا ۱۸۹ را دربر میگیرد .
- ۸ - از تهران تا اصفهان (۹) ، شامل شش قسمت باعناوینهای : «قم» ، « یزد » ، « کاشان » ، « اصفهان » ، « بن‌تاهما » ، « باغ نو » و « مدرسه » می باشد صفحات ۱۹۰ تا ۲۱۳ کتاب را در بر میگیرد .

۱ - Les Finances persanes

۲ - La chasse passionnante aux antiquités

۳ - Le vieil Enlumineur

۴ - La Route du Mazandêran

۵ - de Meched - Isser à Askahabad

۶ - بندر - Krasnovodsk

۷ - Le Pélerin de Méched

۸ - Transcaspie et Turkestan

۹ - de Téhéran a Ispahan

۹ - سفر به بختیاری (۱) از صفحه ۲۱۴ تا ۲۵۵
 ۱۰ - از سلطان آباد تا همدان (۲) که شامل : « اتفاقات راه » و « عروسی
 یهودی » است و از صفحه ۲۵۶ تا ۲۷۵ را در بر میگیرد .
 مؤلف در مقدمه کوتاه کتاب یادآور میگردد که دو سفر اخیرش مقارن با پیام
 آزادیخواهان ایران بر هبری سردار اسعد بختیاری و سپهدار اعظم بر ضد
 محمدعلیشاه قاجار بوده است . وی در این باره میگوید « در زمانی که ایران رفتم که
 انقلاب آزادیخواهی بوسیله فدائیان قفقازی به سرکردگی سپهدار و با مساعدت
 اربهای خشن (۳) بر هبری سردار اسعد مهربان و دوست داشتنی برپا
 بود » (۴)

کلودآنه ، سپس در مقدمه مذکور ، از آنکه در کتاب خود از سردار اسعد
 ارکتر نام برده است از آن پوزش میخواهد و در سبب این امر میگوید :
 این کتاب آنچه از ایران کهن بجای مانده است توصیف میکنم و به دیگر گونیهایی
 ، که انقلابی سیاسی میتواند در پهنه کشوری که روزگاری امپراتوری همچمون
 ماه بر آن فرمانروائی کرده است پدید آورد ، نمی پردازم چه اگر اروپا را پشت
 سر گذارده ام برای آن بوده است که در قلب آسیا نیز هیاهوی مشاجرات بی فایده ای
 را که در کناره های رود سن و تایمز و نوا (۵) میتوان شنید بشنوم (۶) و می افزاید :

۱ - Voyage au Bakhtyari .

۲ - De Sultanabad à Hamadan .

۳ - معلوم نیست چرا نویسنده برای بختیارها صفت Sauvage بمعنی وحشی را بکار

برده است

۴ - Feuilles Persanes , P . XI .

۵ - Néva , نام رودخانه ایست در لنینگراد و اشاره مؤلف به کوشها و کشمشکهای

سیاسی سالهای پیش از انقلاب بلشویکی ۱۹۱۷ روسیه است .

۶ - Feuilles Persanes , P . XI .

« در این اوراق همچنین از نفت لرستان که سوداگران نیکبخت از دولت آن در « میدان هد » (۱) کاخهای باشکوه دارند و هر سال میلیونها در قمار خانه‌های « دوویل » (۲) می‌بازند نیز سخنی به میان نمی‌آورم . (۳)

با آنکه کلود آنسه ، همانگونه که خود اشارت کرده نمیخواسته است از مسائل سیاسی ایران در آن روزگار ذکری به میان آورد ، معیناً یاد داشته‌های مسافرتش به ایران ، از آن روی که وی میهمان سیاستمداران وقت و با آنان در تماس بوده است ، (۴) میتواند برای بررسی پاره‌ای از وقایع سیاسی ایران در آغاز سلطنت احمد شاه قاجار مفید باشد .

برای مثال در صفحه ۱۴ کتاب میخوانیم که وی در ماههای ژوئیه و اوت ۱۹۰۹ در تهران در یکی از کاخهای ظل‌السلطان میهمان اکبر میرزا مسعود (صارم‌الدوله) بوده و از نزدیک ملاقاتها و سازشهای میزبان خود را با آزادیخواهان به چشم دیده‌است. وی در این باره میگوید : « میزبان عالیقدر من اکبر میرزا پسر ظل‌السلطان به محض رسیدن به تهران پنهانی با آزادیخواهان ملاقاتهایی کرد و با وجود دشمنی دیرینه‌یی که باید درش داشتند توانست شخصاً با آنان سازش کند . . . » (۵) مؤلف

۱ - Meidenhead ، نام منطقه‌ای اشرافی و اعیان نشین در غرب لندن است .

۲ - Deauville - از شهرهای ساحلی دریای مانش در شمال فرانسه است که با پاریس فاصله چندانی ندارد و بواسطه داشتن تفرجگاهها و قمارخانه‌ها محل آمد و شد ثروتمندان و خوش گذرانان جهان میباشد .

۳ - Feuilles Persanes , P . XII .

۴ - در صفحه ۲۱۶ کتاب ذکر می‌کند که سردار اسعد قهرمان فتح تهران و وزیر داخله وقت از وی دعوت کرده است تا بعنوان میهمان وی به منطقه بختیاری برود . و در آنجا پسر دوم خود ضیاءالسلطان را مأمور پذیرائی از او می‌کند .

۵ - Feuilles Persanes , P . 14

می افزاید که از آن پس گه گاه افراد عجیبی که سراپا غرق در قطار فشنگ و اسلحه بودند به دیدار اکبر میرزا می آمدند و بویژه از « اونیک آقا پیاتس » (۱) ارمنی که متخصص نارنجک سازی در دستگاه سپهدار بوده است نام می برد و حکایت میکند که وی با اندامی لاغر و چهرهئی آفتاب خورده و لباس چهارخانه ای فرسوده، صبحگاهی در خلوت از سوی آزادبخواهان به دیدار اکبر میرزا آمده بوده است و یاد در صفحه ۲۴۴ میخوانیم که وی انگیزه سردار اسعد را در دشمنی با محمدعلیشاه و خاندان قاجار تا حدی خونخواهی قتل پدرش ایلخانی که ظاهراً سی سال پیشتر بدست ظل السلطان در اصفهان بقتل رسیده بوده است میداند و در این باره می نویسد :

« . . . امروز ، شانزدهم ماه مه ۱۹۱۰ همسرم به اندرون قلعه «جونه خوند» بدیدار بی بی خانم خواهر بزرگ سردار اسعد رفت . این پیرزن، در ایران به دلیری و سرسختی مشهور است گفته میشود که او برادرش سردار اسعد را بفتح تهران برانگیخته است و نیز مشهور است که وی (بی بی خانم) بگرفتن انتقام خون پدرش ایلخانی که سی سال پیش بدستور ، یا شاید بدست ظل السلطان از پای در آمده است سوگند خورده بوده است . » (۲)

در صفحات ۱۹۵ و ۱۹۶ نیز مؤلف ضمن شرح مسافرت خود به کاشان داستان یاغی گری مجدد نایب حسین کاشی و سوء تدبیر فدائیان را که از طرف حکومت مرکزی برای دستگیری وی اعزام شده بودند به گونهئی نقل می کند که خواندنی است . کلود آنه خود ناظر این واقعه بوده و حکایت می کند که در بهار سال ۱۹۱۰ در سفری که با همسرش از تهران به اصفهان می کرده است در نزدیکی کاشان باز دو خورد و تیراندازی عده ای که از بیرون دروازه ها بسوی شهر آتش گشوده بودند مواجه

میگردد. کالسکه ران بادیدن این وضع از بیم از حرکت باز می ماند و کلودآنه ناچاروی را با تهدید و ادار میسازد که او را بشهر برساند. در کاشان در می یابد که تیراندازان مذکور فدائیان بوده اند که از طرف حکومت مرکزی برای رفع شرتایب حسین آمده بوده اند و بجای آنکه بی خبر وارد شهر شوند و نایب هفتاد سال را که از سال پیش از دولت انقلابی امان یافته و بااطمینان در شهر اقامت گزیده بود در خانه اش غافلگیر کنند، ابلهانه از بیرون دروازه بسوی شهر آتش میکشایند و نایب و پسران شش گانه اش را از واقعه آگاه و آماده مقاومت و مقابله میکنند. در نتیجه نایب جهان دیده تجربه آموخته با پسرانش بر آنان می تازد، برخی را مقتول و بعضی را مجروح میسازد و بار دیگر مظفرانه به کوه میکشد و علم باغی گری بر می افرازد. (۱)

مؤلف همچنین فرصت آنرا داشته است که گاه به کاخ شاهی برود جلسات هیأت دولت انقلابی و رفتار سردار اسعد و شاهزاده فرمانفرما و دیگر وزیران و کار گزاران دولت آزادیخواهان را با مراجعان و متقاضیان و شاکیان از نزدیک به بیند و از عدم تکلف و تکبر مسئولان امور و مهربانی و خوش رفتاری آنان با مردم در شکفت شود. (۲)

فایده کتاب «اوراق ایرانی» تنها به اشاراتی که بوقایع سیاسی زمان دارد منحصر نمی گردد زیرا مؤلف در این کتاب همه خاطرات و استنباطات گوناگون خود را در زمینه های مختلف زندگی اجتماعی ایران، جای بجای، بمناسبت ذکر کرده

۱ - Feuilles Persanes . P . 164 á 196 . و برای آگاهی بیشتر از

داستان نایب حسین و ماجرای زندگی او به صفحات ۱۹۶-۲۲۷ کتاب سواد و بیاض نوشته آقای ایرج افشار مراجعه فرمائید .

۲ - همان کتاب صفحات ۱۹ و ۲۰

و این امر کتاب وی را از لحاظ احتوای برمسائلی که میتواند کم و بیش روشنگر اوضاع اجتماعی و اداری آن روزگار باشد نیز سودمند ساخته است.

مثلا در فصل دوم کتاب در مورد نحوهٔ معاهدات دولتی با لحنی طنزآمیز و گزنده چنین می‌نگارد: «... دولت اعلام میکند که فلان تعداد رفتگر که هر یک مجهز به جاروبی با شکل مخصوص و اندازهٔ قانونی باشد، فلان تعداد مأمور آب پاشی مجهز به مشکهایی از پوست گوسفند و فلان تعداد شبگرد برای نگهبانی پایتخت میخواهم... مستوفیان حتی کوچکترین جزئیات هزینهٔ هر یک از موارد مذکور را ارزیابی و محاسبه می‌کنند و وقتی که کارشان را به پایان برده‌اند دولت اعلام می‌کند که مثلا برای بودجه پایتخت پنجاه هزار تومان می‌پردازد. مقاطعه‌کاری خود را معرفی میکند و شرائط را می‌پذیرد و قرار داد را امضاء میکند. خوشمزگی داستان از اینجا آغاز میشود: مقاطعه‌کار میداند که دولت هیچگاه پنجاه هزار تومان مقرر را نخواهد پرداخت اما این راهم میداند که خود نیز هیچگاه رفتگران و شبگردان و... رامپا نخواهد کرد! معذالك فعالیت‌هایی از خود نشان میدهد: رفتگرانی چند دیده میشوند که گرد و خاک بهوا بلند می‌کنند و چند تنی نیز با پاشیدن آب گرد و خاک‌ها را فرومی‌نشانند و شبانگاه نیز چند چراغی در شهر روشن میشود و آوای چند شبگرد بگوش میرسد... مقاطعه‌کار نیز به نوبهٔ خود به اینان مزد ثابتی نمی‌پردازد و بجای پول به آنان وعده میدهد...» (۱)

مؤلف همچنین وضع حواله‌های دولتی و مستمری‌بگیران حکومت را بصورت مضحکی بدینگونه بیان میدارد: «... دولت مرکزی با حواله‌هایی که بعهدهٔ حکام ولایات صادر میکند خویش را از چنگ طلبکاران و مدعیان رها می‌سازد... و پرداخت مستمری‌ها را معمولا بعهدهٔ یکی از ولایات می‌گذارد... اشخاص

باجلب توجه سلطان یا وزیر و یا حاکم مستمری کسب می‌کنند. . . . هیچ چیز شکیبائی یک ایرانی را که می‌خواهد «مستمری بگیر» باشد خسته نمی‌کند. ماه‌ها و سالها را با چمباتمه زدن بر سرای وزیر می‌گذراند! زمان برایش ارزشی ندارد، چه دسیسه بازیهای ظریف که بکار می‌بندد. . . . به وزیر وعده می‌دهد که از نخستین مستمری سالیانه‌اش بسود او دست می‌کشد اداریها نیز نصف دومین و ثلث سومین و ربع چهارمین پرداخت را خواهند داشت! باین تردستی‌ها و سماجت‌ها سرانجام بدریافت حواله یک مستمری سیصد تومانی نائل می‌شود و نامهٔ مهمور بهمه مهرهای لازم را بچنگ می‌آورد. اما باید دید که حوالهٔ مستمری وی بعهدهٔ کدام ایالت است؟! . . . ارزش حواله نه تنها به ایالت بلکه به حاکم آن نیز بستگی دارد! اگر مستمری را به یزد حواله کنند صاحب آن باید خود را خوشبخت بداند چه از هر ده تومان یک تومان باو خواهند پرداخت! خراسان نیز از آن بهتر نیست و لرستان هم بهمین منوال است اما گیلان و مازندران خوش حساب‌ترند. . . .!» (۱)

از جمله خاطرات مؤلف که نشان‌دهندهٔ تعصبات و خامیهای عامهٔ خرافی برخی از مناطق دورافتادهٔ کشور است حکایت رقت‌انگیز زنی است که در قوچان پس از ناپدید شدن شوهرش، به‌گمان آن‌که وی را برای همیشه از دست داده است، همسر دیگری اختیار کرده و پس از باز آمدن شوهر نخستین بفتوای حاکم شرع سنگسار شده است. کلود آنه صحنهٔ سنگسار کردن این زن تیره بخت را که ابتدا برای «عبرت خلق» او را با سروپای برهنه در کوی و برزن گردانیده‌اند چنان مجسم می‌کند و حالت درونی این انسان بی‌پناه و درمانده و بیگناه را چنان بیان میدارد که خواننده بی‌اختیار متأثر میگردد و از سنگدلی مردم ناآگاه و کور دلی که بی‌رحمانه

در آن هنگام شادمانی میکردند و بخشم می آید. (۱)

از نکات جالبی که در این کتاب دیده میشود شرح چگونگی چپاول نسخه‌های نفیس خطی کتب قدیمی و دیگر اشیاء گرانبهایی است که سوداگران بیگانه و یهودیان سودجوی ، بالطائف الحیل ، از چنک دارندگان ناآگاه آنها با ثمن بخش بیرون می آورده و بکشورهای اروپا روانه میداشته اند. کلودآنه که خود نیز در جستجوی اشیاء عتیقه بایران آمده است، دست یافتن باین گونه اشیاء گرانبهارا باشکار حیوانات درنده در آفریقا مقایسه می کند و از یک نظر آنرا دشوارتر از شکار شیر میداندد در این باره میگوید که حیوان هرگز برای صیاد دام نمی نهد در حالیکه در شکار اشیاء قدیمی ایران صیاد ممکن است در دام فریبکاری که اشیاء قدیمی دروغین می سازند بیفتد. (۲)

از پیر و زیبای درخشان کلودآنه در شکار اشیاء عتیقه دست یافتن وی بر مجسمه شیری برنزی است که ، به ادعای وی، اسکندر کبیر به ایران آورده بوده است. (۳)

کلودآنه حکایت میکند که پس از آنکه از وجود مجسمه مذکور در ایران آگاه میشود ، برای یافتن آن ، بابر دباری ، دوسال در کمین می نشیند و پس از یافتن محل آن هفت ماه دیگر برای بیچنک آوردنش هدف گیری میکند و سرانجام شکار ارزنده و بیمانند خود را بدام می افکند .

این صیاد چیره دست ، راه و رسم وریزه کاری های این شکار پر فایده را در شکارگاه ایران با زبانی شاعرانه و دلنشین بیان میدارد و همانند استادی دانشمند و آگاه شاگردان و تازه کاران این فن را راهبری می کند . از جمله راهنمائیهای کلودآنه

به شکارچیان تازه کار این است که بکوشند تا بایکی از شخصیت‌های مهمی که نسخه‌های خطی و اشیاء قدیمی از دیرباز در خانواده‌اش وجود داشته رفت و آمد کنند و برای دیدن عتیقه‌های وی و آگاه‌شده از ارزش آنها، از هیچ‌گونه ظاهر سازی و تعارف و تواضع خود داری نوزند و همینکه چیز ارزنده‌ای نزد وی یافتند بجای آنکه بخواهند آنها را مستقیماً خریداری کنند دلالتی یهودی را مأمور کنند تا آنها را به ارزانترین بها از چنگ وی بیرون آورد، چه در غیر این صورت شخصیت مذکور بهای بسیار سنگینی مطالبه خواهد کرد. دقتی که کلود آنه در شرح راه و رسم این شکار بکار برده گذشته از آنکه آشنائی بسیار ویرا با روحیه طبقات مختلف مردم ایران، از شخصیت‌های مهم گرفته تا دلان یهودی، نشان میدهد. راه از دست رفتن بسیاری از نسخه‌های نفیس و مینیاتورهای ارزنده و دیگر اشیاء قدیمی ایران را نیز بروشنی نشان میدهد.

بر روی هم «اوراق ایرانی» کلود آنه کتابی خواندنی است و درخور ترجمه، و بنظر میرسد که اساساً بررسی و مطالعه اینگونه کتابها نه از آن روی که هر چه سیاحان در باره ایران نوشته‌اند درست باشد، بلکه از این جهت که آگاهی از قضاوت دیگران ما را در شناختن روحیات و ویژگی‌های خویش یاری می‌تواند کرد، کاری بسیار سودمند است.